

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

Гр.София, 6 февруари 2018 година

**Върховният касационен съд на Република България,
ОБЩО СЪБРАНИЕ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ** в съдебно заседание на двадесет и пети януари, две хиляди и осемнадесета година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: ПАВЛИНА ПАНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

КАПКА КОСТОВА

КРАСИМИР ХАРАЛАМПИЕВ

ГАЛИНА ЗАХАРОВА

ЧЛЕНОВЕ:

ЕВЕЛИНА СТОЯНОВА

БИСЕР ТРОЯНОВ

РУЖЕНА КЕРАНОВА

РУМЕН ПЕТРОВ

ЕЛЕНА АВДЕВА

СПАС ИВАНЧЕВ

ТАТЯНА КЪНЧЕВА

АНТОАНЕТА ДАНОВА

НИКОЛАЙ ДЪРМОНСКИ

ЛАДА ПАУНОВА

БИЛЯНА ЧОЧЕВА

ГАЛИНА ТОНЕВА

БЛАГА ИВАНОВА

ПЕТЯ ШИШКОВА

ЖАНИНА НАЧЕВА

МАЯ ЦОНЕВА

ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА

ВАЛЯ РУШАНОВА

МИНА ТОПУЗОВА

МИЛЕНА ПАНЕВА

ДАНИЕЛА АТАНАСОВА

ХРИСТИНА МИХОВА

КРАСИМИРА МЕДАРОВА

с участието на секретаря Марияна Петрова сложи за обсъждане **тълкувателно дело № 7** по описа за **2017** година, с докладчик - съдия **Милена Панева**.

Делото е образувано по искане на главния прокурор до ОСНК на ВКС да приеме тълкувателно решение по следния въпрос:

Какви са пределите на доказване на прекия умисъл и специалната цел, като елементи на субективната страна на престъпните състави по чл. 282 НК?

Вносителят обосновал искането, излагайки мнение за съществуващо противоречие в съдебната практика при доказването на елементите от субективната страна на престъплението по чл. 282 НК. Приел е, че според една част от съдебните състави, за да се обосноват изводите за субективните представи на дееца по чл. 282 НК, е достатъчно да са събрани обективни фактически данни за поведението му и за механизма на извършване на деянието, като престъпната цел се приема за доказана без да са необходими и преки доказателства, тъй като обективните действия/бездействия по служба позволяват тя да бъде изведена.

Според вносителя, друга част от съдебните състави приемат, че доказването на специалната цел по чл. 282 НК изисква не само достатъчно доказателства, установяващи противоправно поведение по служба, но и такива, които установяват взаимоотношения на дееца с облагодетелстваното или увредено лице, като отсъствието на такива доказателства всякога се третира като основание за несъставомерност. Според тези състави за умисъла и специалната цел по чл. 282 НК не може да се съди само от конкретните нарушения на длъжностното лице, независимо от характера им и от механизма на извършването им, а се изискват преки доказателства, че допуснатите нарушения не са случайни и изолирани, резултат на просто стечение на обстоятелства.

Искането, макар и направено от легитимен субект по чл. 125 НПК, следва да се отклони, а образуваното дело - да бъде прекратено.

1. Несъмнено е, че противоречивата практика на съдилищата по прилагането на закона е един от критериите по чл. 124 ЗСВ, които предпоставят упражняване от страна на ВКС на тълкувателната му компетентност като основен аспект на конституционните му правомощия за върховен съдебен надзор за точно и еднакво прилагане на закона от всички съдилища.

За противоречия в практиката на съдилищата по прилагането на закона се говори, когато е налице напластяване на значителен брой съдебни актове, издадени изобщо или в течение на определен период, които съдържат съвпадащо тълкуване и прилагане на закона, противостоящо на тълкуването и прилагането на същия закон в друга, също така многобройна група съдебни актове.

Прегледът на обобщената в случая съдебна практика показва, че е общо становището на съдилищата, че специалната цел по чл. 282 НК трябва да бъде доказана, като в едни случаи доказателства за нея действително са извеждани от самата конкретика на фактите относно несъобразеното с длъжността поведение (Р-245-2010г., III н.о., по к.д. №

62/2010 г. и Р-315-2013г., II н.о. по к.д. № 990/2013 г.), а в други случаи (преобладаващата част) съдебната преценка е правена след съпоставка на фактите относно противодължностното поведение с други от установените по делото факти. Констатираното от вносителя противоречие е само привидно, доколкото различният подход при доказването на субективните елементи от поведението на дееца е манифестиран от съдебните състави при различни от фактическа страна казуси, като съответно е подчинен и е обусловен от строгата специфика на всеки конкретен казус. Т.напр. в първото от посочените решения на ВКС е подкрепено становището на предходните инстанции, че в конкретния случай субективните елементи от поведението се установяват успешно на базата на фактите относно самото поведение на подсъдимия, който, като кмет е превишил компетентността си, произнасяйки се в рамките на процедура по възстановяване на собственост върху земеделски земи по заявление на своя баща и обслужвайки в крайна сметка интересите на собствената си фамилия – на наследниците на свой възходящ родственик. Но установяването единствено и само на фактите относно действието/бездействието по служба, съответно на превишаването на властта или на правата не е въздигнато в общо правило за доказване на субективната страна на престъплението по чл. 282 НК.

В по-голямата част от останалите актове, посочени от вносителя на искането (изключая Р-552-2009-II н.о. по к.д. № 548/2008 г. и Р-557-2012-III н.о. по к.д. № 2762/2011 г., с които е констатирана фактическа неопределеност на обвинението, равностойна на липса на фактическо обвинение, която е изключила обсъждането на субективната страна на престъплението в съдържателен план), е налице съвпадащо разбиране на съдилищата, че умисълът и целта по чл. 282 НК трябва да бъдат доказани, като положителни изводи за виновно поведение на дееца е възможно да се направят само при налични доказателства относно всички признаци от престъпния състав. Фактите относно несъобразеното с длъжността поведение поначало могат да послужат само като симптом за специалната цел, но ще бъдат способни да обосновават осъждане едва след съпоставката им с други релевантни факти.

В Р-297-2005-I н.о. по к.д. № 921/2003 г. е казано, че намерението за облагодетелстване на друго „трябва да произтича несъмнено *поне* от самите действия или бездействия по служба, от това, че самите те обективират такова намерение“. Не се постулира, че „обективизираните действия/бездействия по служба позволяват да се изведе действително преследваната цел – да се облагодетелства друго или да се причини другиму вреда“, в какъвто смисъл е разчел съдържанието на съдебната воля вносителят, съобразно с групата от съдебни актове, към които е класифицирал решението.

Обобщено, ползваният в съдебните актове езиков изказ и структуриране на изложението са индивидуални, но вложеният смисъл е общ и е ясен - по несъмнен начин следва да са установени всички елементи от състава на престъплението по чл. 282 НК - от обективна и от субективна страна. Специалната цел не може да се предполага единствено с оглед на несъобразеното със заеманата длъжност поведение, а фактическият състав, който я обосновава, е поначало различен по съдържание от фактите, от които се извежда това поведение, като не са изключени случаи, в които доказателствата за нея да са изводими и от самата конкретика на реализираното нарушение или неизпълнение на служебни задължения, респ. превишаване на власт или права.

Наложена от особеностите на самото искане необходимост е да се обърне внимание на позицията на съдилищата относно ролята на преките доказателства при установяването на субективните елементи от поведението по чл. 282 НК. Понятието „преки доказателства“ е част от специализираната лексика в процесуалното право, която, особено когато се ползва за строго професионални цели и е адресирана към професионална общност, може да се разбира само в утвърденото ѝ от науката (в случая правната) или от закона значение. Във внесеното искане това понятие е практически детерминологизирано. В нито един от приложенията към искането съдебни актове не е коментирана ролята на преките доказателства в процеса по доказването на субективните елементи от състава по чл. 282 НК чрез фаворизирането или обезценяването им по начина, посочен в мотивите на искането и не са застъпени тези като посочените в него. Доколкото в Р-24-2015-II н.о. по к.д. № 1442/2014 г. е направена констатация за липса на преки доказателства в полза на фактите, чрез които предходните съдилища са обосנוвали специалната цел, тази констатация е свързана с косвения характер на тези факти и липсващият техен анализ във връзка с конкретни доказателства от събраните по делото за проверка на тяхната доказаност и за установяване на връзката им с главния факт в процеса. Това показва цялостният прочит на решението във всички негови части. Само така разглеждан - като интегрално цяло от съставлящите го пасажии, съдебният акт (не само конкретния, а и всеки друг) може да бъде разбран в неговата пълнота и завършеност. Това е важно да се отбележи, доколкото обхватът на правомощията на ВКС по чл. 124 ЗСВ включва абстрактно тълкуване на закона, но не и разясняване на съдържанието на отделни съдебни актове при евентуален фрагментарен или неточен техен прочит.

Обобщено, в по-голямата част от съпътстващите искането актове на съдилищата няма позиции с обратен знак относно вида на доказателствата, необходими за установяването на умисъла и специалната цел при

престъплението по чл. 282 НК. Няма изводи в абстрактен план, с които да се абсолютизира извеждането на констатации за елементите от субективната страна единствено от доказателствата, установяващи несъобразеното с длъжността поведение или да се настоява редом с тях и във всички случаи да са налични и допълнителни доказателства.

2. Волята на конституционния законодател, закрепена в чл. 124 от Конституцията на Република България е тълкувателните правомощия на ВКС да се осъществяват по отношение на законите, а не на фактически въпроси, като това правомощие не конкурира инстанционната компетентност на ВКС по наказателни, граждански и пр. дела, а съществува редом с нея, като има своите характеристики, типични особености.

Внесеното в случая искане не третира правен въпрос, респ. начина, по който определено правило от закона следва да се разбира и прилага. Формулираният в него въпрос и съпътстващите го аргументи в същността си са ориентирани не към преодоляване на противоречиви съдебни разрешения по едни и същи правни въпроси, а насочват към третиране на фактическата страна от общата задача на наказателния процес по чл. 1, ал. 1 НПК, свързана с доказването, доколкото понятието „предели на доказване“ е тясно свързано с една от основните процесуални категории на доказването - неговия предмет.

Отправеният от вносителя въпрос изисква теоретично изясняване на същността на пределите на доказване, но с оглед целта на изложението и аудиторията, за която то е предназначено, пространните разсъждения са неуместни. Най-общо може да се каже, че като отправна точка при изясняването на същността на понятието „предели на доказване“ служи наказателнопроцесуалната наука. Според нея касае се за „кръга на доказателствените материали , които трябва да бъдат събрани и проверени по предвидения в закона ред, за да се дойде до постановяване на правилна присъда“ (Ст. Павлов, Наказателен процес на Народна република България, София, 1989 г., стр. 275). А гаранция за постановяване на правилна присъда е правилното изясняване на съвкупността от обстоятелства и факти, включени в предмета на доказване. Т.е. понятието „предели на доказване“ е производно от понятието „предмет на доказване“. И доколкото предметът на доказване се идентифицира със съвкупността от обстоятелства и факти, чието установяване е предпоставка за правилното решаване на делото, конкретизацията му може да се извърши на базата на материално-правната норма, по която е повдигнато обвинението – от една страна и конкретиката на фактите по случая – от друга. На този извод навежда начинът, по който чл. 102 НПК е определил предмета на доказване в наказателния процес.

Нормата показва, че се касае основно за обстоятелства и факти, представляващи части от събитието на конкретното престъпление. Ето защо абстрактната законова формулировка на чл. 102 НПК добива конкретно съдържание едва в рамките на конкретния наказателен процес. Това съдържание е невъзможно да бъде определено отнапред. Само в рамките на конкретното наказателно производство е възможно да се прецени какъв е кръгът на фактическите обстоятелства, които са значими за правилното решаване на делото и подлежат на установяване. Съответно само в рамките на конкретното наказателно производство и съобразно с конкретния негов предмет е възможно да се преценява съвкупността от доказателства и средствата за тяхното установяване и проверка, която ще е необходима и достатъчна за достигането на обективната истина. Чрез пределите на доказване се определя дали в конкретния случай следва да бъдат събрани всички възможни доказателства или е достатъчно активността на съответния орган да бъде ограничена само до някои от тях, за да се постигне обективност, всеостранност и пълнота на разследването и да се обоснове достоверност на крайния извод. Поради това преценката за достатъчност, която съпътства преценката за относимост и за допустимост на доказателствата, е мислима единствено в рамките на конкретно производство.

От друга страна, преценката за достатъчност на доказателствата, нужни за разкриване на истината, се извършва по вътрешно убеждение, съобразно със закона, с критериите на логиката и с данните по делото. Поставянето отнапред на ограничения в пределите на доказване би придало предустановеност на силата на определени доказателства в разрез с принципа, заложен в чл. 14, ал. 2 НПК. Допустимите отклонения от този принцип са указани в самия закон и това указване е изчерпателно. Касае се за нормите на чл. 116 НПК, чл. 118, чл. 124, чл. 177, чл. 279, ал. 2 – 4, чл. 287, ал. 4, чл. 382, ал. 8, изр. 2 НПК. Няма как собственото на съда, респ. на прокурора, свободно усмотрение да се замени с една обща, предварително зададена рационална формула, най-малко защото тя би се конфронтирала с фактологическите предпоставки в конкретния практически случай, а и защото с такива формули в наказателно-процесуалната дейност е невъзможно да се борави. От друга страна, успехът на доказателствения процес се определя не от количествени показатели, прилагани към ползания доказателствен материал, нито от вида на ползваните доказателства, а от умението да се отграничат релевантните обстоятелства и факти, да се подложат на изследване и въз основа на тях впоследствие да се формират съответните логически връзки и изводи.

Преценката за това колко точно и кои доказателства и средства за тяхното установяване и проверка е необходимо да бъдат събрани е логическа, мисловна дейност и поради това тя не е нормирана от закона в

съдържателен аспект. Не може да получи регламентация и чрез механизма на тълкуването, защото е свързана с решаването на фактически въпрос, обусловен от строгата конкретика на всеки казус. А помощта, която ВКС е призван да оказва на съдебната практика с дейността си по тълкуването на закона е доктринална, тя третира принципни въпроси, чиито отговори са общо валидни за всички случаи, за цялата практика.

Формулираният в искането въпрос може да получи отговор единствено чрез казуално тълкуване, като част от правораздавателния процес, но не и по пътя на общо и абстрактно тълкуване от ОСНК на ВКС в хипотезите по чл. 124 ЗСВ, като не предполага възможност за даване на принципно разрешение, общо важищо за практиката на съдилищата по прилагането на чл. 282 НК.

Предвид изложените съображения и на основание чл. 131а от ЗСВ и чл. 3 б. „б“ от Правилата за приемане на тълкувателни решения на ОСНК на ВКС, Общото събрание на Наказателната колегия на Върховния касационен съд

О П Р Е Д Е Л И :

ОТКЛОНЯВА като недопустимо искането на главния прокурор за даване на отговор на въпроса: „Какви са пределите на доказване на прекия умисъл и специалната цел, като елементи на субективната страна на престъпните състави по чл. 282 НК?“.

ПРЕКРАТЯВА производството по ТД №7/2017 г. по описа на ОСНК на ВКС.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ПАВЛИНА ПАНОВА.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

КАПКА КОСТОВА.....

КРАСИМИР ХАРАЛАМПИЕВ

ГАЛИНА ЗАХАРОВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

ЕВЕЛИНА СТОЯНОВА.....
РУЖЕНА КЕРАНОВА
ЕЛЕНА АВДЕВА
ТАТЯНА КЪНЧЕВА.....
НИКОЛАЙ ДЪРМОНСКИ.....
БИЛЯНА ЧОЧЕВА.....
БЛАГА ИВАНОВА.....
ЖАНИНА НАЧЕВА.....
ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА
МИНА ТОПУЗОВА.....
ДАНИЕЛА АТАНАСОВА
БИСЕР ТРОЯНОВ.....
РУМЕН ПЕТРОВ.....
СПАС ИВАНЧЕВ.....
АНТОАНЕТА ДАНОВА.....
ЛАДА ПАУНОВА.....
ГАЛИНА ТОНЕВА.....
ПЕТЯ ШИШКОВА.....
МАЯ ЦОНЕВА.....
ВАЛЯ РУШАНОВА.....
МИЛЕНА ПАНЕВА.....
ХРИСТИНА МИХОВА.....
КРАСИМИРА МЕДАРОВА